
Rolul registrelor de stare civilă în cercetarea demografică. Studiu de caz – Căsătoria și divorțul la românii ortodocși din localitatea Bistrița-Bârgăului în perioada 1850-1870

Florin VLAȘIN

Cuvinte cheie: demografie, registre de stare civilă, căsătoria, divorțul, Valea Bârgăului.

Mots-clé: démographie, registres d'état civil; mariage, divorce, Valea Bârgăului.

Demografia istorică a devenit o știință umană, depășind demult aspectul cantitativ, fiind totodată o știință aplicată, necesară în reconstituirea completă a societății dintr-o anumită epocă sau perioadă istorică pe un anumit areal geografic.

Demografia are propriile metode cu ajutorul cărora cercetează populația din trecut și de azi, sub diferite aspecte, folosind statistica pentru culegerea și prezentarea datelor. Dar demografiei îi sunt necesare și metodele istorice, prin cunoașterea trecutului, a cauzelor evenimentelor istorice sau evoluția societății¹.

Se folosesc două metode în cercetarea demografică: cea statică, adică studierea structurii populației pe grupe sociale, de vârstă, sexe și profesii, și cea dinamică, adică nașterile, decesele, migrația.

Cele mai importante izvoare demografice sunt registrele de stare civilă, ele având cel mai important rol în cunoașterea mișcării naturale a populației.

La început, completarea registrelor de stare civilă, folosite ce-i drept sporadic, era de competența autorităților bisericești. Pentru biserica catolică folosirea lor a fost generalizată prin hotărârea Conciliului de la Trento din 1563, care extindea obligația ca toate parohiile catolice să țină registre de stare civilă².

În secolul al XVII-lea, Papa Paul al V-lea, prin enciclica papală *Apostolicae Sedis*, transmitea instrucțiuni amănunțite cu privire la datele care trebuiau înregistrate³.

Registrele parohiale s-au introdus, după exemplul bisericii catolice și de către celelalte biserici. Pentru biserica ortodoxă, s-a susținut că la 20 februarie 1784, împăratul Austriei, Iosif al II-lea, a emis patentă prin care a hotărât introducerea registrelor de stare civilă la românii din Transilvania⁴.

Însă interesele mereu sporite față de problema demografică – motive militare, fiscale, sociale – a determinat oficialitatea laică să se preocupe, cu sau fără colaborarea bisericii, de cunoașterea populației sub aspect cantitativ și calitativ, iar codul napoleonean, cu influențele cunoscute asupra celorlalte țări europene, a însemnat generalizarea laicizării evidențelor demografice⁵.

Din secolul al XVIII-lea, statul a impus reguli privind completarea și păstrarea registrelor parohiale. În acest sens, pentru Transilvania, se cunosc decretele aulice din 2 martie 1790 și 10 mai 1794 prin care preoții erau obligați să pună la adăpost de foc, furt și distrugerii aceste matricole⁶.

---

1 Ștefan Pașcu, „Demografie și ecologie”, în *Revista de Istorie*, tom. 33, nr. 4, 1980, p. 708.

2 *Ibidem*, p. 710.

3 *Ibidem*.

4 Liviu Moldovan, „Registrele confesionale de stare civilă din Transilvania”, în *Revista Arhivelor*, nr. 1, 1958, p. 164.

5 Ștefan Pașcu, *op.cit.*, p. 711.

6 Bogdan Florin Popovici, *Considerații pe marginea prelucrării colecției de registre de stare civilă*, pe <https://bogdanpopovici2008.files.wordpress.com/2009/01/stare-civil-ver-2.pdf>.

Acest sistem s-a menținut în Transilvania până în 1 octombrie 1895, dată la care sunt introduse, în baza Legii LXXXIII din 18 decembrie 1894, registrele oficiale de stare civilă care trebuiau să servească „*exclusiv la publicarea și dovedirea legală a nașterilor, căsătoriilor și a încetării din viață în registrele stării civile, ținute de funcționari publici chemați pentru aceasta în sensul prezentelor legi*”. Potrivit prevederilor legale s-au organizat circumscripții de stare civilă, în care erau cuprinse una sau mai multe localități, fiind coordonate de subprefectul comitatului, care sigila și certifica fiecare registru. În 1904, legea a fost modificată, în sensul că la nivelul comitatului, sediul notariatului este și sediul Oficiului stării civile, notarii căpătând atribuții pe linia stării civile⁷.

Pentru Țara Românească și Moldova, primele așezăminte constituționale care au instituit obligativitatea introducerii registrelor de stare civilă administrate de biserică au fost *Regulamentele Organice*. Elaborarea *Codului Civil*, după modelul francez, și promulgarea sa la 1 decembrie 1865, au fost urmate de transferul întocmirii actelor de stare civilă din competența bisericii sub autoritatea instituțiilor statului.

*Legea nr. 493 privind actele de stare civilă din 1928*⁸, a realizat unificarea regimului juridic al actelor de stare civilă pe întreg teritoriul românesc. Notarii publici au deținut în continuare atribuții pe linia stării civile.

Acest lucru s-a menținut până la regionalizare, când această competență – de a înregistra și modifica consemnările din registrele de stare civilă – a revenit Sfaturilor populare „sub conducerea, îndrumarea și controlul Ministerului Afacerilor Interne”, potrivit *Decretului nr. 272 din 1950 referitor la actele de stare civilă*⁹. Actul normativ a fost completat prin *Decretul nr. 278/1960 privind actele de stare civilă*¹⁰.

Registrele de stare civilă sunt izvoare pentru studiile de genealogie, de heraldică și sigilografie sau de istorie socială și economică, pentru realizarea monografiilor biografice sau locale.

Uneori registrele de stare civilă, mai ales cele din Transilvania, prin însemnări marginale, au dus la cunoașterea unor evenimente din istoria locală sau despre viața culturală și religioasă.

Numele de persoane oferă posibilitatea identificării diferitelor grupuri etnice, dau informații despre familiile dispărute sau emigrate. Se poate urmări felul în care s-a format numele de familie sau supranumele. Alături de studiile de onomastică, toponimia își găsește și ea resurse în aceste registre.

Pentru a exemplifica rolul registrelor de stare civilă în cercetarea demografică prezint un studiu de caz – fenomenul căsătoriei și divorțului la românii ortodocși din localitatea Bistrița-Bârgăului între 1850-1870. Este un subiect incitant și provocator, neglijat până nu demult de cercetătorii din România, aliniindu-se tendințelor existente la nivel european, și anume, de a trata omul și nu evenimentele, fiindcă acestea reprezintă, în fapt, un rezultat al faptelor acestuia.

Comuna Bistrița-Bârgăului, se află situată pe cursul superior al Bistriței, la poalele Munților Călimani, fiind atestată documentar începând cu anul 1317, ca domeniu feudal al nobililor Apaffy și Bethlen. Din anul 1784, a intrat în componența Regimentului II de Graniță, iar după desființarea acestuia a făcut parte din Comitatul Bistriței. Interesant este faptul că în localitate existau două comunități confesionale, aproximativ egale ca număr de credincioși, una de rit ortodox și una de rit greco-catolic. Acest fapt este explicat prin înglobarea localității la Regimentul II de Graniță în timpul lui Iosif al II-lea, când militarizarea Văii Bârgăului nu s-a făcut printr-o catolicizare forțată a populației, așa cum s-a întâmplat cu localitățile de pe Valea Rodnei, în timpul împărătesei Maria Tereza.

Familia, instituție fundamentală a societății, cu multiple funcții are o determinare istorică, reprezentând un produs al sistemului social, dezvoltându-se și evoluând în raport cu transformările din societate.

Una din multiplele coordonate ale familiei o constituie căsătoria, deoarece întemeierea și formarea familiei are loc în urma căsătoriei. Elementele esențiale pentru cunoașterea modului de formare a familiei sunt: motivarea căsătoriei, scopul ei, criteriile de alegere a partenerilor, perioada de încheiere. S-a stabilit că factorii cu influență puternică asupra căsătoriilor sunt cei socio-economici și politico-militari. Astfel s-au identificat cauze cu influențe majore asupra căsătoriilor: epidemiile de holeră, războaiele (din tabel se poate observa un număr mic de căsătorii în anii 1854-1855 în timpul Războiului Crimeii), producțiile agricole, spre exemplificare în anii în care prețul grânelor era scăzut, au fost încheiate un nr. mare de căsătorii, în comparație cu anii în care producția agricolă a fost scăzută (1854-1855) sau în cei în care s-au manifestat epidemiile de holeră sau cele locale de variolă, difterie¹¹. Nu-

7 *Ibidem*.

8 *Monitorul Oficial*, nr. 44 din 25 februarie 1928.

9 *Buletinul Oficial*, nr. 124 din 30 decembrie 1950.

10 *Ibidem*, nr. 13 din 28 iulie 1960.

11 Ioan Bolovan, *Transilvania între Revoluția de la 1848 și Unirea din 1918 – contribuții demografice*, Cluj-Napoca, 2000, p. 170.

mărul căsătoriilor a crescut constat de-a lungul anilor, numărul mediu fiind de 8 căsătorii pe an, numărul maxim înregistrându-se în anul 1869, când s-au înregistrat un număr de 18 căsătorii.

Tabel privind nr. căsătoriilor pe ani¹²

Anii	1851	1852	1853	1854	1855	1856	1857	1858	1859	1860	1861	1862	1863	1864	1865	1866	1867	1868	1869	1870
Nr. căsăt.	3	6	9	2	4	9	8	5	6	10	11	8	10	4	8	10	9	12	18	11

În ceea ce privește analizarea mișcării sezoniere a căsătoriilor trebuie avute în vedere normele bisericesti, care interziceau căsătoriile în posturile religioase, dar și de ritmul muncilor agricole.

Tabel privind repartizarea lunară a căsătoriilor¹³

Luna/anii	1851	1852	1853	1854	1855	1856	1857	1858	1859	1860	1861	1862	1863	1864	1865	1866	1867	1868	1869	1870
Ianuarie	-	-	-	-	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	2	-	1	-	1
Februarie	-	4	4	2	-	4	6	-	3	6	1	3	1	2	3	1	5	2	6	2
Martie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Aprilie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mai	-	-	-	-	1	-	1	-	-	2	1	-	2	-	2	1	-	-	-	1
Iunie	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	2	-	-	1	-	-	2	-	5	-
Iulie	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
August	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Septembrie	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	1
Octombrie	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	2	-	1	2	1	3	2	1
Noiembrie	3	2	2	-	2	1	-	2	3	1	3	5	5	1	2	3	1	5	3	3
Decembrie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Luna	Numărul	%
Ianuarie	7	4,5
Februarie	56	35,8
Martie	5	3,2
Aprilie	-	-
Mai	11	7,1
Iunie	13	8,6

Luna	Numărul	%
Iulie	4	2,7
August	1	0,8
Septembrie	5	3,2
Octombrie	15	9,8
Noiembrie	48	30,7
Decembrie	-	-
Total	154	100

Comparativ, se observă un număr mare al căsătoriilor în lunile februarie și începutul lunii noiembrie. Această repartizare corespunde în linii mari, sfârșitului de iarnă și toamnei târzii, când nu existau restricții religioase și lucrările agricole erau încheiate. De asemenea, numărul mare al căsătoriilor în luna februarie se explică prin faptul că iarna, în timpul postului se stabileau toate amănunțele privind realizarea legăturii matrimoniale, iar după trecerea postului se legaliza căsătoria, mai ales că se apropia sezonul campaniei de primăvară. Detașarea lunii mai în cadrul celorlalte luni este explicată prin trecerea postului paștelui și existența unui scurt răgaz în ceea ce privește muncile câmpului, ceea ce permitea încheierea unei căsătorii cu tot ceea ce implică aceasta.

Vârsta la căsătorie reprezintă o importantă variabilă demografică, influențată de legislație, de practicile și prejudecățile populare, de evoluția relațiilor socio-economice.

Tabel privind repartizarea căsătoriilor după vârsta mirilor¹⁴

Vârsta	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-50	Peste 50	Peste 60	Total
Bărbați	-	23	88	26	4	3	6	2	154
%	-	15,8	58,2	18,4	2,7	1,8	3,8	1,3	100
Femei	21	75	35	18	1	2	1	1	154
%	13	49,1	22,1	11,7	0,6	1,3	0,6	0,6	100

12 Date culese din Registrul Căsătoriilor păstrat la Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale, fond: *Colecția registrelor parohiale de stare civilă*, registrul nr. 129, ff. 1-12 (de acum SJAN B-N).

13 *Ibidem*.

14 *Ibidem*.

În general vârsta bărbaților la încheierea căsătoriei în perioada analizată era de 24-27 ani, aceasta din cauza rigorii legilor militare austriece care interziceau tinerilor încheierea de căsătorii înainte de a se fi prezentat de 3 ori la tragerea la sorți pentru serviciul militar. Astfel Circulara emisă de **Arhiepiscopia Sibiului** în 12 ianuarie 1854, cerea preoților respectarea reglementărilor civile în ceea ce privește vârsta căsătoriei „preoții au voie a cununa numai pe acei feciori, cari au împlinit 22 de ani, și iarăși numai pe acele fete, care au împlinit 15 ani. Mai în jos de vârsta aceasta ..., sânt volnici preoții numai atunci a cununa, dacă cei ce voiesc a păși în căsătorie vor produce slobozenie de la respectiva comandă de district.”¹⁵ Cei care ieșeau din prevederile legale bisericești și militare au recurs de cele mai multe ori la dispense, solicitând forurilor bisericești permisiunea de a întemeia o familie. În perioada analizată, la fete vârsta medie era de era de 21-23 ani, o vârstă destul de înaintată pentru acea perioadă, existând doar două cazuri în care fetele au avut la încheierea căsătoriei 16 ani.

Existau cazuri care nu concordau cu normele oficiale, deoarece problemele, dorințele indivizilor, familiei sau comunității nu au coincis întotdeauna cu ceea ce se impunea, astfel că se recurgea la **dispensele pentru minoritate**. În funcție de fiecare situație, dosarul trimis Episcopiei pentru dispensare de minoritate era însoțit de o motivație serioasă a necesității încheierii căsătoriei respective și trebuia să conțină mai multe piese: acceptul părinților, declarația tinerilor că nu erau siliți la aceea căsătorie, un certificat medical în cazul fetelor, care să ateste că erau suficient de dezvoltate pentru a duce greutățile vieții familiale, licență de la comandantul militar, extrase din matricolele de botezați pentru cunoașterea vârstei; potrivit Legii XXXI din 1894, dosarul trebuia să mai conțină dispensă de minoritate eliberată de autoritățile civile. În general Episcopia răspundea favorabil acestor cereri de dispensare de minoritate, însă îl sfătuia pe preot să mai amâne căsătoria, deoarece fata ar fi prea tânără pentru a face față responsabilității vieții de familie. Preotul trebuia să stea de vorbă cu ea, să-i amintească greutățile vieții familiale, iar în cazul susținerii în continuare a căsătoriei, să se încheie respectiva căsătorie.¹⁶

Nu întotdeauna preoții respectau legislația civilă privind vârsta căsătoriei sau efectuau căsătoria fără obținerea dispensei de minoritate de la autoritățile civile, fapt ce a determinat luarea unei poziții de către autoritățile bisericești. Astfel Arhiepiscopia Sibiului dă în anul 1857 un circular prin care cere „ca în viitoriu să nu îndrăzniți a mai cununa nici o persoană mironenă, adică nevârstnică, stătătoare încă supt tutelă, mai înainte de a-și fi dobândit aceiași învoirea cuvinciaosă de la diregătoria tutelară atîrnătoare spre a se putea căsători.”¹⁷

Trebuie precizat faptul că în numeroase cereri de dispensă se recurgea la un posibil șantaj, la care ar recurge tinerii dacă nu s-ar acorda dispensarea de către forurile ecleziastice: tinerii oricum au avut relații amoroase, prin urmare ar trăi în concubinaj.

În cele mai multe cazuri dispensele erau acordate fetelor, fapt ce reflectă poziția femeii în societate, obligată să-și asume responsabilități majore. Dacă din nefericire, fata era și cea mai mare dintre copii, prin aceste căsătorii se transferau o parte din problemele familiei. Trebuie precizat faptul că în general aceste căsătorii erau făcute la presiunile tatălui asupra fetei, iar în cele mai multe cazuri după moartea acestuia căsătoria era desfăcută.

În afara dispenselor pentru minoritate, se mai acordau dispense pentru gradul de rudenie, astfel avem cererea trimisă de protopop la scaunul episcopal, în 1857 pentru obținerea dispensei „de rudenie de cuscrie în gradul al 5-lea” pentru Dumitru Pavel și Elena, „fata Nichitei Brumă”, pentru a „păși la taina cununii spre care sfârșit umilit să subșterne împreună cu atestatul bunei învoiri și taxa de 4 florini de argint.”¹⁸

Recăsătoria era un fenomen cu largi implicații sociale fiind influențată de nivelul mortalității, de mentalitățile epocii și de tradițiile locale, de canoanele religioase.

Tabel privind repartitia căsătoriilor în funcție de statutul social.¹⁹

Statutul social	Nr.	%
June-jună	118	76,6
Văduv-jună	9	5,1
June-văduvă	21	13,6
Văduv-văduvă	16	11,1
Total	154	100

15 SJAN B-N, fond: *Protopopiatul ortodox al Bistriței*, dosar nr. 275, f. 2.

16 Sorina Paula Bolovan și Ioan Bolovan, „Considerații privind vârsta la căsătorie”, în *Transilvania în epocile modernă și contemporană – Sudii de demografie Istorică*, Cluj Napoca, 2002, pp. 114-115.

17 SJAN B-N, fond: *Protopopiatul ortodox al Bistriței*, dosar nr. 298, f. 2.

18 Idem, dosar nr. 308, f. 4.

19 SJAN B-N, fond: *Colecția registrelor parohiale de stare civilă*, registrul nr. 129, ff. 1-12.

Din analiza tabelului de mai sus se observă că peste 76 % din căsătorii erau **protogame**, adică au fost încheiate între tineri necăsătoriți (juni). Pentru perioada analizată, avem de a face cu un număr mare de căsătorii între juni și văduve, acestea au fost încheiate îndeosebi la încheierea unor conflicte armate, așa cum rezultă și din mențiunile din registrul de căsătorii la numele miresei „*văduva căzută a lui*”²⁰, avem 20 astfel de mențiuni în anii 1853, 1857-1859, 1860-1863, 1866, 1870. O comparație în ceea ce privește vârsta partenerilor în această categorie se observă că ea este apropiată, sau vârsta bărbatului era mai mare decât cea a femeii, existând rare cazuri când vârsta celei care se căsătorea era mai mare decât a mirelui, spre deosebire de cealaltă categorie – văduv – jună – când vârsta mirelui era semnificativ mai mare decât a femeii, existând multe cazuri când aceasta depășea 25 de ani.

Recăsătoria era acceptată atât la greco-catolici, cât și la ortodocși în anumite condiții. Numai recăsătoria precedată de moartea soților era acceptată de biserică și societate, excepțiile fiind rare. Văduvii se puteau recăsătorii doar după perioada de doliu, la fel și văduvele, care trebuiau să facă un parastas după „*anul de jale*”. Dacă femeia a născut în această perioadă îi era permis să se recăsătorească mai repede.²¹

Existau situații când instituțiile ecleziastice acordau dispense pentru a treia sau chiar a patra căsătorie sau dispense de jale, ceea ce arată totuși faptul că biserica accepta acest fenomen al recăsătoriei, pentru a se evita situația scandalosă a concubinajelor sau pentru anumite beneficii aduse bisericii. Avem cazul lui Toader Zergega care cere o dispensă pentru a patra căsătorie, în cererea înaintată protopopului la 18 octombrie 1860, de către parohul din Bistrița Bârgăului, pe lângă explicarea situației acestuia „*văduv de doi ani, cu trei copii*”, se aduce ca argument pentru obținerea dispensei, dorința acestuia de a depune „*30 florini bani austrieci, spre cumpărarea unei biblie noi ... fiind (n.a.) biserica noastră lipsă de aceea carte prețioasă are*”.²²

Preponderent bărbații s-au recăsătorit mai repede decât femeile și, în nenumărate rânduri, atunci când bărbații nu aveau o vârstă prea înaintată, contractau căsătorii cu fete june. În general o recăsătorie într-o perioadă mai scurtă de timp pentru bărbați se datora faptului că un bărbat nu putea continua multă vreme munca la câmp și cea din gospodărie de unul singur.²³ Prin recăsătorie, se reîncheaga grupul parental, în vederea realizării integrale a funcției economice a familiei. Astfel Ion Turea din Bistrița Bârgăului, își motiva cererea de dispensă că „*rămânând ei trei bărbați, adică doi feciori și dânsul și neavînd în casă parte muierească cine să-i spele, să prifască la găstușeag despre ce ie trebuincioase ...*”.²⁴

De asemenea le era permis să se recăsătorească persoanelor divorțate, dar care nu s-au făcut vinovate de desfacerea căsătoriei.

Biserica ortodoxă și greco-catolică deși acceptau divorțul, îngreunau procesul disoluției. Procesul lung, taxele mari, erau menite să descurajeze primele intenții de disoluție. Soluția divorțului nu era acceptată nici de familie, nici de comunitate și noul statut marginaliza individul care a făcut un asemenea pas.

Divorțul era cerut de partea nevinovată, printr-o separație de „*pat și masă*”. Înainte de a înainta cererea, cei doi se prezentau la parohul local care încerca o împăcare a părților, dacă nu se ajungea la un consens, preotului îi revenea sarcina de a întocmi dosarul de divorț. Dosarul trebuia să cuprindă: mărturiile, extrasele de naștere și căsătorie, adevărințe care să susțină încercările de împăcare a celor doi. Astfel parohul din Bistrița Bârgăului relatează despre încercările de împăcare în cazul divorțului lui Toader Zergefe din anul 1851 „*în multe rânduri adunându-l înaintea mea și a bătrânilor și dojenindu-l destul ca să se lase de văduva Prali și să-și mai omenească muierea ca pe un soț pe lege luat, dară în toate rândurile sfaturile noastre l-au pus dinapoi*”.²⁵ Expediat la protopop acesta era obligat să reamintească soților buna învoire, logodna, jurămintele. Scaunul protopopesesc, format din protopop ca președinte, 6 preoți, un notar și un defensor matrimonial cu vot consultativ, lua o decizie de rezolvare a divorțului. Astfel avem o decizie luată în 1863 în cazul de divorț înaintat de Paraschiva, fata lui Ion Selegeanu, împotriva lui Iacob Georza: „*se declară aceea cununie conform Sfintelor Canoane ale bisericii noastre, cap.178, f. 143, ca făcută cu sila și cu ura ca invalidă, iertându-șă ambele părți litigante a păși la altă căsătorie mai fericită*”.²⁶

20 *Ibidem*.

21 Sorina Paula Bolovan, *Familia în satul Românesc din Transilvania*, Cluj Napoca, 1999, pp. 86-87.

22 SJAN B-N, fond: *Protopopiatul ortodox al Bistriței*, dosar nr. 331, f. 29.

23 Adriana Miron-Ciocotișan, „Problema căsătoriei și a familiei în parohia reformată Dămăcușeni între 1771 și 1830”, în *Transilvania în epocile modernă și contemporană. Studii de demografie istorică*, coordonator I. Bolovan, Cluj-Napoca, 2002, p. 135.

24 SJAN B-N, fond: *Protopopiatul ortodox al Bistriței*, dosar nr. 351, f. 4.

25 *Idem*, dosar nr. 257, f. 7.

26 *Idem*, dosar nr. 364, f. 23.

Această decizie era trimisă apoi consistoriului diecezan, unde hotărârea era aprobată sau modificată. Decizia era comunicată protopopului, iar acesta o aducea la cunoștința părților interesate. Autorităților laice le reveneau aspectele legate de moștenire, întreținerea copiilor și a soției.

Prima condiție canonică a divorțului era adulterul, avortul voluntar, absența femeii de acasă noaptea fără acordul soțului, relații mărturisite sau tănuite cu alte persoane. La aceste motive se adaugă și bătaia, nebunia, beția, impotența, părăsirea domiciliului. Acestea erau asociate cu „*sila și ura*”. În societatea tradițională căsătoria era în general impusă, de către părinți, rude și chiar societate (în cazul concubinajelor). Cea mai grăitoare dovadă în susținerea acestei idei o reprezintă numărul mare a cererilor de divorț care invocau motivul silei. În general părinții erau cei care puneau la cale realizarea căsătoriei. Bărbatul era cel ce venea pe piața matrimonială cu averea și statutul social, femeia cu frumusețea și posibilitatea de a avea urmași, existau bineînțeles și cazuri inverse. Astfel în Protocolul Soborului protopopesesc din 28 iulie 1863, privind divorțul dintre Paraschiva Ioan Sălăgean și Iacob Georza din Bistrița Bârgăului, principalul motiv al despărțirii era „*traiful rău al pomenitei fete obligată, urmat din cauza silei părinților aștia*”.²⁷

Lipsa banilor necesari plății dispensei, mecanismul obținerii divorțului determinau multe cupluri la traiul în concubinaj. Din informarea trimisă Protopopului Bistriței, în anul 1858, aflăm că în Bistrița Bârgăului se aflau 12 cupluri ce conviețuiau în concubinaj, majoritatea având copii nelegitimi.²⁸

De asemenea, analiza căsătoriilor, ne arată că, în general, se încheiau între persoane din același sat, rar se întâlneau căsătorii **exogame** (din localități diferite, în general învecinate). Pentru perioada cercetată avem 119 căsătorii parteneri din același sat și 35 de căsătorii exogame, predomină numărul bărbaților ca partener din altă localitate – 29, față de 6 cât se înregistrează la nivelul femeilor. În general căsătoriile cu parteneri din altă localitate s-a realizat după încheierea unor războaie, când se acceptau indivizi din alte localități, și îndeosebi bărbați necesari pentru întregirea brațelor de muncă.

Din punct de vedere religios, căsătoria se încheia între persoane de același rit, rare sunt căsătoriile în care unul dintre parteneri era de rit diferit. Pentru perioada cercetată am întâlnit doar 7 căsătorii cu parteneri de rit greco-catolic, toți bărbați și din localități diferite, din care 5 în anul 1870.

În materialul de față, prin prezentarea unui studiu de caz am încercat să arăt rolul important al registrelor de stare civilă în cercetarea demografică, surprinzând câteva aspecte din viața unui sat ardelean, aspecte fără de care nu se poate scrie o istorie a localității, prin reconstituirea dinamicii familiei, motivațiile ce duc la întemeierea sau destrămarea ei.

Le rôle des registres d'état civil dans la recherche démographique.

Stude de cas – le mariage et le divorce chez les roumain orthodoxes de Bistrița-Bârgăului du 1850 au 1870

(Résumé)

Dans le présent matériel par une étude de cas, j'ai essayé de montrer l'importance du rôle des registres d'état civil dans la recherche démographique d'un village transylvain, recherche qui met en lumière quelques aspects – la reconstitution de la dynamique familiale, les motivations qui conduisent à la formation d'une famille et son déchirement –, aspects sans lesquels l'histoire d'une localité n'est pas lisible.

27 *Ibidem*.

28 *Idem*, dosar nr. 325, f. 14.